

²⁾ Leon XIII. piše 23. 5. 1892. biskupima Amerike: »Zakonodavstvo ne smije roditelje siliti, da osnuju i uzdrže kolegije i škole, koje po svojoj savjesti nemogu da upotrebe za odgoj svoje djece«. Isti papa još jače govori o katoličkoj atmosferi u školi u enciklici o bl. Kanisiusu 1. 8. 1897: »Ne samo se u religiji mora djecu poučavati u određene satove, nego dapače *sva pouka* mora odisati mirisom kršćanske pobožnosti. Ako se to ne zbude, ako ovaj sveti miris ne prožima i duh učiteljâ i učenikâ, pouka će, ma kako inače, spremna bila, donijeti malo ploda, dapače ona će uroditi važnim nastrostima«.

³⁾ Kardinal Mercier 7. 10. ove g. u jednom govoru prigodom školske proslave reče, da država mora jednako pomagati katoličke privatne škole kao svoje i nastavi: »Ako katolici traže ravnopravnost, ne čine oni to kao kakovi prosjaci (kako nam to vele naši protivnici). Ta katolici ne služe državi manje nego li drugi državljani«.

⁴⁾ U novoj školskoj godini uvedoše u Českoj civilni odgoj za djecu, kojima roditelji to zatraže. Socijalistička (n. pr. Seske Slovo, Pravo Lidu) i ateistička glasila započeoše odmah jakom agitacijom kod roditelja, neka odbiju vjersku pouku. Na to odoše zastupnici k ministru javne pouke i rekoše: »Ako država ne stane na kraj ovoj hajci, mi ćemo tražiti da nam država mora uzdržavati naše konfesijonalne škole«. Na to odgovori ministar: »Država će prije nestati nego li dozvoliti konfesijonalne škole«. Tako socijalni demokrat. No katolici ipak ne će mirovati.

**UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147**

Crkveni odaslanik u katoličkim društvima.

1. Što su katolička društva?

Udruženja mogu biti crkvena ili neckrvena. Crkvena su onda, ako ih je crkvena vlast osnovala i s njima upravlja; ako toga nema, nijesu crkvena, nego su svjetovna društva (Amostazo, De causis pñis, lib. IV, cap. 12, n. 7). Svjetovna društva su pod vlašću i upravom svjetovnjaka i crkvena ih vlast samo hvali ili odobrava; ova se društva osnivaju u korist bližnjega: vrše dobrotvornost prema siromasima, brinu se za udovice i sirote, bolesnike, podaju zdravi i kršćanski odgoj ili dobro duhovno i moralnu zaštitu mladih radnika ili se bore protiv vladajućih mana. (Acta A. S. 1921, n. 4. str. 139). To su plemenita društva (ili bratovštine u širem smislu), ali neckrvena.

No ima izmed neckrvenih društava i takovih, koja se nazivlju »katolička«, jer traže svoje članove izmed vjernih katolika i ravnajući se po načelima katoličke Crkve (usput da je pripomognu ili brane njezine interese) te hoće da postignu koji dozvoljeni cilj, n. pr. znanost, umjetnost, štampu, osiguranje, uzdržanje, pripomoć i t. d. (Cfr. Hergenröter-Hollweck, Lehrbuch des kath. Kirchenrechts, 1905, str. 404.).

2. Katolička društva i biskupska vlast.

Imaju li biskupi i nad katoličkim društvima istu vlast kao nad crkvenim? Pogledajmo nekoliko dokumenata.

a) Jedan je ordinarij iz argentinske republike upitao g. 1920. sv. Stolicu, da li »Konferencije sv. Vinka Paulskog« potpadaju pod jurisdikciju biskupskog ordinarijata. Kongregacija koncila mu je odgovorila: Konferencije su necrkvena udruženja i njima se ne primjenjuju kanoni kodeksa, ali i necrkvena udruženja potpadaju pod »vigilanciju« biskupa, te je biskupova dužnost brinuti se, da ne bi društvo poduzelo što god protiv vjere ili čudoređa¹⁾

b) U izvještaju, što ga moraju biskupi periodično podastrijeti sv. Stolici prema dekretu S. C. Consist. »A remotissima antiquitate« cap. XI—II »De piis sodalitatibus et religiosis consociationibus« govor je o društvima, koja osniva crkvena vlast, i cap. XV »De operibus piis et socialibus«, o društvima, u kojima se traži samo kao nužno da »dužno poštivanje iskazuju u svemu prema ordinarijatu i papi, te se pokoravaju direkciji i moderaciji sv. Stolice u onim stvarima, koje se tiču vjere, čudoređa i zakona pravednosti«. Ovo navodi i odgovor gore spomenute kongregacije i nadodaje (l. c. str. 140), da je svaki vjernik, pa i svako društvo *podvrgnuto crkvenoj vlasti* u pogledu vjere i čudoređa²⁾.

c) Kanon 684 kodeksa veli: vjernici neka se čuvaju onih udruženja, koja nastoje da se izvuku od zakonite vigilancije Crkve.

Kanon 336 § 1. kaže, neka biskupi urgiraju obdržavanje crkvenih zakona; § 2. »neka bdiju, da se u crkvenu disciplinu ne uvuku zloporabe, osobito kod dijeljenja sakramenata i blagoslovina, štovanja Boga i svetaca . . . : neka se brinu, da se očuva čistoća vjere i čudoređa u kleru i puku«.

d) Benedikt XV. piše (15. 10. 1921) P. Pisanu: »Biskupi vrše svoju jurisdikciju ne samo u onim stvarima, koje su religiozne i crkvene, nego i u ostalim pitanjima ma koje naravi, koja su direktne ili indirekte spojena s probitkom Crkve i spasom duša« (Acta A. S. 1922, str. 8). Tu također papa veli, da biskup odlučuje, da li katolici smiju stupiti u areligiozna društva³⁾. Dapače papa otvoreno kaže, da oni nijesu s Crkvom, koji ne će da slušaju biskupa⁴⁾. Slično se izjavio i Pijo XI. općenito o katoličkoj akciji, da bude u sporazumu s biskupom: »Podsjetite Kristove vjernike, da su oni istom onda rod izabrani i pleme sveto (1. Pet. 2, 9), kad pod vodstvom vašim i vaših svećenika javno i privatno rade na tom, da se proširi poznavanje Isusa Krista i ljubav prema Njemu«. Tako u enciklici biskupima svijeta 23. 12. 1923.

Iz navedenih dokumenata proizlazi, da biskupi imaju pravo i dužnost brinuti se za katolička udruženja, kako će ova djelovati i razvijati se u skladu s načelima katoličke vjere i morala.

Kako će biskupi to izvesti?

3. Crkveni odaslanik.

a) Nedavno su objelodanjena nova ispravljena pravila »Kato-
ličke akcije u Italiji«. Sam je papa ta pravila potvrdio 2. 10. 1923.
(Cfr. *Civiltà cattolica* 1923, 3, 11, str. 208). Središnja uprava (Giunta
centrale) tog udruženja ravna svim katoličkim pokretom u Italiji i
sastoji od 12 osoba. Papa imenuje predsjednika i četiri člana uprave.
Uz to sam papa imenuje generalnog crkvenog odaslanika. U pravili-
ma se spominje, da ovaj odaslanik čuva direktivne odredbe sv. Stolice
i može da suspendira ma koji sastanak ili odredbu, što se kosi s
odredbama sv. Stolice (art. 8—12). Osim središnje uprave postoje i
diecezanske i župne. I ove isto tako imaju svog crkvenog odaslanika,
koje imenuje biskup. O tome se kard. Gasparri u ime papino izra-
zuje: »Buduci da aktivnost organiziranih katolika, u koliko svjetov-
njaci sudjeluju u misiji, koja pripada Crkvi, nije akcija politička, nego
spada na praksu (attività esecutrice nell'ordine prattico), stoga je
nužno, da različiti oblici takove aktivnosti nađu svoje rasporedivo
središte (centro disciplinatore) u crkvenoj hijerarhiji. Zato i rad
župnih odbora, diecezanskih uprava i središnje uprave direktno
ovisi od crkvene vlasti«. (Civ. cattolica, l. c.). Jednako je Pijo X.
(24. 3. 1906) odobrio temeljne odredbe i pravila za »pučki savez«
(Unione popolare fra i cattolici d'Italia), »ekonomsko-socijalni savez«
(Unione economica sociale dei cattolici italiani) i »Izborni savez«
(Unione elettorale cattolica italiana). No Pijo X. je odredio da ova
društva budu diecezanska. Tu je diecezansku upravu imenovao bis-
kup i delegate (kao članove te uprave) su imenovala jača udruženja.
Svaka je diecezanska uprava imala i posebnog crkvenog odaslani-
ka⁶⁾. I prvoj ovećoj organizaciji talijanskih katolika »Opera dei
congressi«, koja je osnovana 1875. na katoličkom kongresu u Firenci,
papa je imenovao predsjednika, ali ne odmah na početku⁶⁾. Radi po-
sebnih prilika je papa raspustio upravu te organizacije 28. 7. 1904.
i istodobno je odredio, da se unaprijed ne će držati opći katolički
sastanak bez dozvole sv. Stolice, a diecezanski ili regionalni bez one
biskupove; odslije će se odbori te organizacije moći osnovati samo
s dozvolom biskupa dotične biskupije⁷⁾.

Po navedenom uzoru imaju biskupi u katoličkim društvima svog
odaslanika. N. pr. katolička omladina (Gioventù cattolica italiana)
prema pravilniku, prihvaćenu u siječnju 1917. ima svog crkvenog
odaslanika. On prisustvuje svim sjednicama uprave; njegova je
zadaca da uzdrži i umnoži katolički duh u članovima; on sudi s
generalnim predsjednikom o shodnosti predlogâ, koji bi se iznijeli
pred skupštinu (art. 11).

U uzor-pravilniku za radničke omladince crkvenog odaslanika
imenuje biskup u svojoj diecezi. Ovaj odaslanik: a) prisustvuje sjed-
nicama uprave i udruženja (circolo) i ima pravo vetâ u pitanjima

religiozne i moralne naravi; b) skupa se s predsjednikom informira o mladićima, koji žele stupiti u društvo; c) doznajući za loše ponašanje koga člana opominje ga; d) brine se za religiozni i moralni odgoj članova pa neprestano zalazi u prostorije društva, da bude u što većem dodiru s članovima; oduševljava njihovu revnost i religiozni duh, osobito u skupštinama (art. 16). — Jednako ovako imadu o crkvenom odaslaniku i pravilnici za mlade pomorce i ribare (art. 15).

Pojedina društva katoličke omladine u jednoj diecezi tvore diecezansku federaciju. I u toj federaciji imenuje biskup svog odaslanika (art. 5).

U generalnom se statutu Ženskog udruženja (Unione femminile cattolica italiana) veli, da predsjednicu i generalnog crkvenog odaslanika imenuje papa, a generalna predsjednica imenuje generalnu tajnicu. Isto tako diecezanska ženska udruženja imaju crkvenog odaslanika, a imenuje ga biskup one biskupije (art. 11 i 18). Članak 22. veli: »Ženska katolička talijanska sveza držat će se u ovisnosti o sv. Stolici i o dotičnim crkvenim vlastima, pa će kooperirati potpuno i požrtvovno s biskupima i župnicima u obrani i širenju kraljevstva Božjeg na zemlji«.

I katolički skauti u svojim »direttive« kažu odmah na prvoj stranici: »Središnja uprava sastoji od 11 članova; od tih je jedan crkveni odaslanik, koga imenuje svake godine papa (str.1). Ovaj crkveni odaslanik učestvuje u svim djelima središnje uprave. On pomoću drugih crkvenih odaslanika u pokrajinama (zato i posreduje pri njihovu imenovanju) potiče vjerski život i daje vjerski pravac udruženjima« (str. 4).

Crkveni odaslanici u društvima kat. omladine imadu također svoje udruženje i to: za cijelu Italiju, za pojedine biskupije i za pokrajine. Njihov je međusobni odnošaj uređen posebnim pravilima. Dapače imadu i posebno glasilo.

b) U Njemačkoj Savez katoličkih đaka viših učilišta, »Neu-Deutschland«, ima u svojim pravilima, da je u vrhovnoj upravi 25 članova, a od tih moraju biti tri katehete a predsjednika i generalnog tajnika imenuje u dogovoru s drugim biskupima kölnski nadbiskup. Savezu je sada sjelo u Kölnu i broji preko 25.000 članova. Ovaj je Savez niknuo iza rata. Na glavnoj skupštini u Freiburgu g. 1921. prihvaćena je ova rezolucija: »Duhovni je savjetnik vođa u svim vjersko-čudorednim pitanjima. U tome mu pripada odlučujuće pravo prigovora«. (3. Verbandstag Neudeutschlands u »Leuchtturm für Studierende«, 15. Jahrg. Nr. 5, str. 113). Na glavnoj skupštini 1922. izvjestio je H. Maassen o crkvenom odaslaniku (Geistlicher Beirat) i pokazao je, kako je lijepa ustanova. I u mjesnim grupama je jedan kateheta u upravi (Kölnische Volkszeitung, 14. 10. 1921).

Drugih pravilnika nemam pri ruci, pa ih ne mogu ni citirati.

c) U Nizozemskoj nema društva, u kome nema crkvenog odaslanika. To vrijedi za pojedina društva, kao i za njihove saveze, za kulturne kao i za stručne organizacije. Tu je to uređeno upravo kao u Italiji. Katolici su strogo odijeljeni od drugih konfesija, čak i u svojim stručnim organizacijama. Nizozemski su katolici uvjereni, da nema trajne i uspješne ustanove, ako se ne temelji na čvrstom vjerskom i moralnom temelju. Osim toga svaki je pokret pod aprobacijom i direkcijom biskupa, pa ovi potvrđuju pravila katoličkih društava i šalju u svako kat. društvo svog crkvenog odaslanika (geestlijk adviseur). No ako nastanu izvanredne poteškoće, onda stvar uzme u ruke čitav episkopat. Jasno je, da se episkopat ne izlaže, ako nije u pogibelji ili po srijedi vjera ili moral; episkopat se ne miješa u konflikte čisto materijalne naravi. (La documentation catholique 1923, no. 217, 3 nov.).

d) Iz Francuske imam pred sobom pravila katoličkih skauta i učeće mladeži. Ta pravila poznaju crkvenog odaslanika (aumônier). Ovog odaslanika imenuje redovito diocesanski biskup u dotičnoj biskupiji: odaslanik ima ista prava i dužnosti u katoličkom društvu kao u Italiji.

Iz navedenog se vidi, da u svijetu vrše biskupi svoju jurisdikciju međ laičkim (svjetovnim, necrkvenim) društvima pomoću crkvenog odaslanika.

e) Kako je kod nas? Presv. biskupi Dr. Lang i Dr. Njaradi u svojoj poslanici katoličkoj mladeži govore u ime preč. episkopata, neka bi u svoja društva uveli crkvene odaslanike i ljubili ih kao oca⁹⁾. — Preč. episkopat u svojoj skupnoj poslanici latinskoj 23. 8. 1923. potiče svećenike, neka prionu uz katoličku akciju i to pod upravom svog ordinarijata⁹⁾. — Doslje postoje biskupski odaslanici u dačkoj ligi, »Domagoju«, omladinsko-orlovskoj organizaciji.

4. Koristi ove ustanove.

Ova uredba imade u sebi lijepih koristi. Nije dosta okupiti množinu¹⁰⁾, nego treba da ona svagda i nastupa i privatno i javno katolički. To ovisi o neprestanom radu i brizi crkvenog odaslanika. Predmijeva se, da je to revan svećenik i da u tančine pozna papinske i crkvene odredbe i katolički duh. Ovom su ustanovom zaštićeni katolici i protiv infiltracije liberalizma ili inih nastranih nazora. Nadalje ih svećenik potiče na gojenje nutarnjeg vjerskog praktičnog življenja; on im pruža svaki čas nužnu uputu i neprestano im je pri ruci. Crkveni ih odaslanik ne samo *negativno* čuva od loših koraka, nego i *pozitivno* navodi na savremeni i plodni katolicizam.

Netko bi mogao kazati, da sve to može svećenik postići, ako je u društvu i nije član društvene uprave. No papa Pijo X. je kazao, da svećenik mora biti iznad društva laičkog¹¹⁾. Uz to ako je svećenik

jednostavni član, nema razlike izmed liberalnih društava i katoličkih, jer toliko upliva katoličkom svećeniku priušte i liberalna društva. U ostalom ovdje se radi o pravu biskupa, a ne o kakovoj milosnoj susretljivosti društva.

Teško je točno označiti granice pozitivne vlasti crkvenog odaslanika u kat. društvima: Za negativni je dio lako: t. j. stavlja veto protiv društvenog zaključka ili nastupa, koji se kosi s načelima katol. vjere i kat. čudoređa. Glede pozitivne vlasti je teže; odaslanik je »unum substantiale« s društvom ili nešto slična kao kod spoja duše i tijela. To je pojava svoje vrsti. Crkveni odaslanik ne smije dakako zamijeniti katoličko laičko s čisto crkvenim društvom (i na nje primijeniti kanone 684—725 crkvenog prava. Cfr. Vermeersch, Epitome iuris canonici I, p. 347 i d.).

5. Poteškoće.

Još preostaje da se osvrnemo na dva prigovora.

Prvi glasi: »Zašto da se miješa crkvena vlast u sasna laičke ustanove? Takove su ustanove orlovske, strukovne organizacije, seoske blagajne i slično«.

Izmed katolika ne može da bude strogo svjetovne organizacije, ako je ta ustanova ma koje veće važnosti, jer je na dnu svakog većeg pitanja religiozno pitanje. Dapače i svaki kršćanin mora svoja djela upraviti prema Bogu, pa prema tome sva njegova djela potpadaju pod sud i jurisdikciju Crkve¹⁹). Posebno pod tu jurisdikciju potpadaju one ustanove, koje uz materijalni koji probitak imaju i koji kulturni cilj. U ostalom slabo je ondje s vjerom, gdje katolici izbjegavaju dodir s Crkvom ili suradnju s njom¹⁹).

Drugi opet vele: »Ne će li crkveni odaslanik često ometati rad i razvitak katoličkog društva? Taj je odaslanik kadar sa svojim *liberum veto* da okameni društvo, jer je takav veto bio i u nekadašnjoj Poljskoj uzrok propasti«.

Tu valja opaziti, da je silna razlika izmed jednog i drugog veta. Protiv veta crkvenog odaslanika može se društvo prizvati svaki čas na višu crkvenu vlast, pa čak u Rim, a prije toga i na samog biskupa dieceze osobno kao i na diecezanski sud. U kraljevini Poljskoj nije bilo priziva protiv veta. — Nadalje, ako se crkveni odaslanik pokaže neprikladnim, vazda se i tome može doskočiti i dapače ga u dogovor s diecezanskim biskupom zamijeniti s drugim. Ustanova crkvenog odaslanika nije izraz nepovjerenja sa strane crkvene vlasti prema katoličkim svjetovnjacima, jer ovakova odaslanika može biskup poslati i šalje i u svećeničke stališke organizacije. Na taj način biskup sudjeluje u katoličkim društvima kao otac sa svojom djecom u svemu što je dobro. Diecezanski biskup dakako ne će imenovati svojim odaslanikom koga mu drago, nego jamačno onoga svećenika, koji je

»vir prudentiae« i koji poznaje crkveni duh i sami njime diše. Cilj je uopće ove ustanove, da katolička društva ne gube svoje energije u nepotrebnim načelnim pogriješcima i nekorisnim akcijama. Vrijeme je i dugo iskustvo Crkvi već dalo pravo, a budućnost će još bolje nagraditi njezinu brigu.

O crkvenom odaslaniku je zgodno H. Maassen naglasio na kongresu kat. omladine »Neudeutschland« u Normannsteinu g. 1922. ovako: »Pretpostavlja se srdačno i iskreno povjerenje. Naš međusobni odnošaj mora biti srdačniji i topliji, i svaki će strah iščeznuti, ako stojimo jedan naprama drugome kao prijatelji, koji otvoreno i slobodno raspravljaju o teškoćama i zadacima. Kao potpuni, pravo katolički mladići moramo cijeniti položaj odaslanika kao svećenika i braniti protiv svakoga. Mi ne smijemo puhati u rog onih, koji ga ismijehavahu i njegovu službu omalovažuju. Mi nijesmo neslobodni i naše su oči otvorene. Ali mi ne možemo trpjeti, da ma tko naše svećenike vrijeđa ili ismijehava. Na temelju naše slobode čuvamo mi i podupiremo ugled našeg crkvenog odaslanika. Dakako kod nas ne smije vladati kakovo namećanje, nikakovo štitništvo, niti smije naše slobodne odluke osujetiti ma koja oštra odluka. No auktoritet je naših svećeničkih prijatelja i savjetnika sasna opravdan. Onj podaju svoj savjet i kažu svoje želje iz dubokog uvjerenja; jer često dalje vide i više misle na budućnost, nego li mi mladi ljudi i mislimo. Njihovu vlast ne će nam biti teško podnosti, kada ona potječe iz ljubavi k nama. I ovdje, upravo ovdje ne može nikakova ukočena pravna formula, nego samo međusobno potpuno povjerenje dovesti do bistrinja i zajedničkog rada. A kako ćemo što prije steći ovo pouzdanje, nego ako mi mladići, koliko je u našim silama, priznamo i potpomognemo naše savjetnike. Način ima mnogo«. (Normannstein. Vom vierten Neudeutschen Bundestag, str. 41).

A. Allirević D. I.

¹⁾ Meus est: si scriva a Mons. Vescovo, facendogli notare che nel caso l'Ordinario ha sulla detta società il diritto e il dovere di vigilanza, e di curare che in essa nulla s'attenti contro la fede e il costume, e qualora vi fossero abusi, di correggerli e reprimerli. (Acta A. S. 1921. str. 144).

²⁾ . . . quaecumque incidit quaestio fidei et morum, evidens est subiectio cuiusvis fidelis, cuiusvis associationis auctoritati Ecclesiae; ex quo tamen non sequitur quod ipsa associatio necessario debeat quoad omnia subici Ordinario, quoad existentiam, constitutionem seu organizationem, statuta, activitatem et internum regimen; quippe S. Congregatio aperte distingvit has Societates pias et opera socialia, a sodalitatibus seu associationibus ecclesiasticis, quae per Ecclesiae erectionem existunt, et inde personam iuridicam in Ecclesia acquirunt.

³⁾ »Iurisdictio Episcoporum non modo in iis exercetur quae ad religiosas et ecclesiasticas res pertinent, sed in ceteris etiam quaestionibus cuiusvis naturae, quae directe vel indirecte cum Ecclesiae sanctae emolumento animarumque salute coniunguntur . . . Episcoporum est necessitudines seu relationes fidelium cum acatolicis in vita civili, iudicando si usus et consue-

tudo cum quibusdam coetibus vel adhaesio quibusdam philanthropicis con-sociationibus, quae neutrales seu areligiosas se esse dicunt, grave periculum praebent, in aliquo casu vel regione a recta fide deficienti».

¹⁾ Nimis grave, propter difficultates quoque temporum, sacri Pastores ferunt onus; graviore etiam in sollicitudine sunt de gregis concediti salutem: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris redituri (Hebr. 13, 17). Nonne crudeles dicendi sunt, qui eis, obsequium debitum recusando, id oneris, id sollicitudinis augent? Hoc enim non expedit vobis (ib. 17), diceret istis Apostolus: idque propterea quia Ecclesia est plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhaerens (Cypr., Florentio cui et Puppiano ep. 661); ex quo sequitur, cum Ecclesia non esse, qui cum Episcopo non sit. I nov. 1914. Enc. — Državni tajnik Pija X. u uputi o katoličkoj akciji veli u ime papino, da je bolje ispustiti koje djelo nego li ga izvesti izvan ili protiv volje biskupove (è preferibile che non si faccia, anzichè farla all' infuori o contro la volontà del vescovo. 28. 7. 1904).

²⁾ La Direzione diocesana avrà un assistente ecclesiastico nominato dal vescovo, col diritti e doveri a lui demandati dal vescovo (Cfr. Civiltà cattolica 19. 5. 1906).

³⁾ Olgiati, La storia dell'azione cattolica in Italia, str. 160.

⁴⁾ Ogni vescovo che ha la facoltà di nominare il presidente e i membri del comitato diocesano può per gravi motivi sciogliere i comitati, i gruppi e le sezioni esistenti nella sua diocesi, può porre il veto a nomine e risoluzioni emanate dalle diverse direzioni dell'Opera dei congressi in cose appartenenti alla sua diocesi, qualora non le credesse vantaggiose ai suoi diocesani; giacchè, salvo il giudizio della s. Sede, in tale materia è giudice competente. Senza l'approvazione del vescovo non si possono fondare comitati né opere di Azione cattolica nel territorio della sua giurisdizione. (Cfr. Civ. catt. 6. 8. 1904. str. 379).

⁵⁾ Luč 1923, br. 5—6, str. 102.: »I duhovni je voda nuždan našim organizacijama, da ih sjeti, potiče i upravlja duhovnim životom našim. Bog je naime tako redovito svoje upravljanje uredio, da spasava i vodi prijem spasu ljude pomoću ljudi. Takvi su vode svećenici. Crkva dakako traži velika svojstva od voda kao svojih pouzdanika, ali želi da i vi budete otvoreni prema njima, da tražite u njih savjeta i oslonu u reguliranju svog mutarnog života. Gdje ovo dvoje ne fall, tamo je bio i izvrstan uspjeh u radu duh. voda«.

⁶⁾ »actioni, ut aiunt, catholicae, quam Summus Pontifex Pius XI. partem pastoralis ministerii, in Encyclica diei 22. Decembris 1922., appellat, operam sedulam, sub proprio Ordinarii directione, incumbant«.

⁷⁾ Kardinal državni tajnik piše g. 1910. svećeniku Fonolitu u ime papino: »Adunare le moltitudini non basta; bisogna educarle alla vita cristiana, bisogna formarle a quell'apostolato popolare che, coll'azione cattolica, vuole la Chiesa ad esse affidati. Cattolici di fede sterile, inoperosa, o, peggio ancora, cattolici, alla cui fede contradicano le opere, non potranno mai essere braccia utili alla grande impresa della restaurazione sociale«. (Acta A. S. 19. 10, str. 89).

⁸⁾ Tako čitamo u osudi Sillona 25. 8. 1910: »Quant aux groupes catholiques, les prêtres, tout en les favorisant et en les secondant, s'abstiendront de s'y agréger comme membres; car il convient que la milice sacerdotale reste audessus des associations laïques même les plus utiles et animées du meilleur esprit. — Milo mi je, što i g. urednik »Vzajemnosti« (br. 8., 1923) predlaže: »Duhovnik bodi v načelstvu Orla kot duhovni svetovavec in predstavnik cerkvene oblasti. Tako nai bi imenoval v centralno vodstvo orlovske organizacije škof sam duhovnika — kakot zastopnika Cerkve in duhovnega svetovavca: v krajevnih odborih pa naj bo eo ipso župnik ali njegov namjestnik« (str. 58).

⁹⁾ »Quidquid homo christianus agat, etiam in ordine rerum terrenarum,

immo oportere, ad summum bonum, tamquam ad ultimum finem, ex christiana sapientiae praescriptis, omnia dirigat: omnes autem actiones eius, quantum bonae aut malae sunt in genere morum, id est cum lure naturali et divino congruunt aut discrepant, iudicio et jurisdictioni Ecclesiae subesse». Tako Pijo X. u encikl. 24. 9. 1912. »Singulari quadam«. — Prema gore rečenom, osobito obzirom na encikliku Pija X. »Singulari quadam« (24. 9. 1912), nije ispravno stanovište Hergenröther-Hollwecka, kada veli u svom Lehrbuch des kathol. Kirchenrechtes« (str. 405) o katoličkim društvima: »Diese Vereine stehen an sich nicht unter der Jurisdiktion der Kirche, wenn sie sich nicht etwa selbst ausdrücklich derselben unterstellen. Wie in ihrer Begründung, so sind sie in ihrer Tätigkeit frei. Aber gerade weil sie sich ausdrücklich als *katholisch* bezeichnen, trägt doch für sie die Kirche eine gewisse Verantwortung und kann diese Vereine nicht ignorieren«. Ni ovo nije ispravno, da moraju katolička društva biti samo u dodiru s crkvenim starješinama: »Es ist ferner auch selbstverständlich, dass dieselben in sich verpflichtet sind, in ihren leitenden Persönlichkeiten und in ihrer ganzen Tätigkeit der katholischen Kirche Ehre zu machen, sie nicht zu schädigen, sondern zu unterstützen. Infolgedessen wird stets eine gewisse Fühlung mit den kirchlichen Vorgesetzten unterhalten werden müssen«. Dalje točno označuje crkvenu kompetenciju crkvenih starješina: »Diese sind auch zweifellos befugt, da wo die Existenz oder die Tätigkeit eines solchen Vereines die kirchlichen Interessen stören würde, oder das Sittengesetz verletzen, einzugreifen, sei es verbietend oder strafend. Sogar die Auflösung solcher Vereine oder die Unterlassung einer beabsichtigten Gründung könnte verlangt werden. Wie diese kirchliche Kompetenz im allgemeinen nicht bestritten werden darf, so kann nicht deren Geltendmachung im einzelnen Fall mit Ungehorsam oder Nichtbeachtung beantwortet werden. Beschränkt an höhere kirchlicher Stelle ist stets zulässig«. — Auktor nadalje piše: »Anderseits wird die kirchliche Autorität eine weise Zurückhaltung solchen Vereinen gegenüber sich aufliegen müssen, darf sie in ihrer Bewegungsfreiheit nicht beengen und beherrschen wollen und soll nur in wirklich dringenden Fällen eingreifen«. To ne vrijedi očevidno za crkvenog redovitog odaslanika, jer je ovaj redovito član uprave; to najviše može da se protegne na osobu diecezanskog biskupa, ako društva na nj apelira. Po sebi se razumijeva, da nikada nije suvišna »prudencija pastoralis« i da koli diecezanski biskup toli njegov odaslanik moraju skladno spojiti auktoritet s autonomijom katoličkog društva. Tako valja shvatiti i auktorove zadnje riječi: »Wo gutgesinnte und verständige Elemente im Verein vorhanden sind, wird zunächst durch diese selbst bei Missständen Wandel geschaffen werden müssen. Das fordert die Freiheit, in der allein eine richtige Entfaltung der Kräfte gedeiht, und die dazu auch einladet«.

U Dr. Kuntarić-Čunkovu »Priručniku vodama društava« nalazi se na str. 123. ovo: »Mi ne trpimo tutorstva svećenika u našim društvima i udruženjima, ukoliko bi se to tutorstvo odnosilo na stvari, koje se ne odnose na vjeru, a dotični ne bi bili versani u tim poslovima. Ali neka je svaki naš čovjek i svaki katolik uvjeren o tom, da mi postavljamo radi odgoja i spasa naših duša u svako naše udruženje Kristova svećenika. On neka ravna našim duhovnim životom, a ako je spreman i u drugim stvarima, neka mu je otvoreno polje rada. Neka se toga nitko ne boji: ta katolička akcija i mora da ide ruku o ruku pod vodstvom katoličkog episkopata«. Ovo je dobro rečeno; samo nije dovoljno istaknuto, da episkopat ima pravo i dužnost, da nadzire i sudjeluje preko svećenika kao odaslanika u katoličkim društvima.

¹⁸⁾ Crkvene odaslanike imenuje biskup direktno za društva u svojoj biskupiji. Nekati biskupi traže susretljivo predlog samog društva, jer želi da bude što srdačnija veza crkvenog odaslanika i dotičnog društva. Katolička društva po sebi nemaju prava, da biskupu predlože osobu crkvenog odaslanika.